

Τοπική αυτοδιοίκηση και Κοινωνικές Υπηρεσίες: Ασυμβίβαστα και ελλείμματα

Δημήτρης Μπουρίκος
(dbourikos@pspa.uoa.gr)

Υπ. Διδάκτωρ. Πανεπιστημίου Αθηνών

εφημερίδα **ΘΡΙΑΣΙΟ**, αρ. φύλλου **866**, 26 Ιουλίου 2007, σελ. 8

Συχνά στις εφημερίδες και τα τηλεοπτικά κανάλια αναδεικνύονται κοινωνικά προβλήματα και θέματα με αναφορές στην έλλειψη, την ανεπάρκεια και την αναποτελεσματικότητα των Κοινωνικών Υπηρεσιών. Οι αναφορές κάνουν λόγο για την «αποξένωση» των κοινωνικών λειτουργών από τα προβλήματα της κοινότητας, άγνοια για τα τοπικά κοινωνικά προβλήματα, «επιφανειακή» αντιμετώπιση των οικογενειών σε ανάγκη κ.ά. Ωστόσο, ο σχετικός δημόσιος διάλογος βρίθεται συγχύσεων και ανακριβειών για τις Κοινωνικές Υπηρεσίες. Τι σημαίνει Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου; Το «Βοήθεια στο Σπίτι» είναι Κοινωνική Υπηρεσία; Για ποιο λόγο οι κοινωνικές υπηρεσίες και τα κοινωνικά προγράμματα παρουσιάζονται ως αναποτελεσματικά; Ποιες είναι οι αρχές και οι αξίες των κοινωνικών λειτουργών, βασικών στελεχών των παραπάνω υπηρεσιών και προγραμμάτων; Σε ποιο βαθμό οι αρχές αυτές είναι συμβατές με την υπάρχουσα κατάσταση στη λειτουργία των Δήμων;

Με στόχο την αποσαφήνιση των πραγμάτων, οφείλουμε να σημειώσουμε τα εξής:

1. Η Κοινωνική Υπηρεσία των Δήμων αναφέρεται σε μια οργανωμένη και δομημένη θεσμικά οργάνωση με σαφείς στόχους, παραδεκτούς μηχανισμούς παρέμβασης στη βάση της δεοντολογίας των κοινωνικών λειτουργών και αναγκαίες υποδομές στελεχών (κοινωνικοί επιστήμονες). Τα διάφορα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα (π.χ., Βοήθεια στο Σπίτι) αποτελούν απλώς κοινωνικά προγράμματα και όχι κοινωνικές υπηρεσίες. Λειτουργούν συνήθως στο πλαίσιο κάποιας Δημοτικής Επιχείρησης, στελεχωμένα με αδιαφανή κριτήρια και με προβλήματα οικονομικής βιωσιμότητας.
2. Τα διάφορα κοινωνικά προγράμματα των Δήμων (π.χ., Γραφεία Κοινωνικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών) γίνονται πεδίο για την άσκηση πελατειακών σχέσεων και αύξησης της εκλογικής πελατείας. Η κατεύθυνση αυτή σε συνδυασμό με την «εξάρτηση» των εργαζομένων σε αυτά από τους πολιτικούς πάτρωνές τους δεν εγγυώνται την τήρηση επαγγελματικής δεοντολογίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι συνεντεύξεις στελεχών τέτοιων προγραμμάτων στα τηλεοπτικά μέσα με δημοσιοποίηση αυστηρά προσωπικών δεδομένων των εξυπηρετούμενων (π.χ., αναφορές σε ψυχιατρικό ιστορικό).
3. Ανισότητες στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και προγραμμάτων. Δήμοι με αναγνωρισμένα κοινωνικά προβλήματα δεν διαθέτουν οργανωμένες κοινωνικές υπηρεσίες και σπάνια εξασφαλίζουν κάποιο κοινοτικό πρόγραμμα

χρηματοδότησης κοινωνικών παρεμβάσεων. Δήμοι με υψηλό επίπεδο οικονομικής και κοινωνικής συνοχής διαθέτουν κεντρικές κοινωνικές υπηρεσίες και πλειάδα λοιπών κοινωνικών υπηρεσιών (π.χ., Κέντρα Νεότητας), ενώ εξασφαλίζουν σταθερά κοινοτική χρηματοδότηση. Επίσης, παρατηρείται το φαινόμενο της «υποκατάστασης» δομημένων και οργανικά ενταγμένων στους Δήμους κοινωνικών υπηρεσιών από κοινωνικά προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η τακτική αυτή ενισχύει το εφήμερο και μετέωρο της τοπικής κοινωνικής πολιτικής, ενώ αποτελεί και παραβίαση βασικών αρχών της ευρωπαϊκής διαρθρωτικής πολιτικής, όπως η αρχή της προσθετικότητας των πόρων.

4. Το πλεονέκτημα της εγγύτητας που διαθέτουν οι Δήμοι στην αντιμετώπιση των τοπικών κοινωνικών προβλημάτων αποδεικνύεται πολλές φορές μειονέκτημα: οι αλληλεξαρτήσεις της τοπικής κλειστής κοινωνίας δυσχεραίνουν την εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας και τη λήψη αποφάσεων που πιθανώς εκλαμβάνονται από τον κοινωνικό περίγυρο ως «στιγματισμός». Η εγγύτητα είναι πλεονέκτημα υπό ορισμένες συνθήκες: ύπαρξη οργανωμένης κοινωνικής υπηρεσίας, τήρηση της επαγγελματικής δεοντολογίας, διαχωρισμός της κοινωνικής υπηρεσίας από «ερασιτέχνες» κοινωνικούς λειτουργούς και ύπαρξη υπεύθυνων κοινωνικών στελεχών που δεν διστάζουν να συγκρουστούν με την τοπική πολιτική ηγεσία όταν η τελευταία επιδιώκει τη «χειραγώγηση» των κοινωνικών υπηρεσιών.

Η σημερινή λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών και των κοινωνικών προγραμμάτων στην τοπική αυτοδιοίκηση πάσχει από το γενικότερο έλλειμμα διακυβέρνησης των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης: ευκαιριακές επιλογές, ad hoc κοινωνικές παρεμβάσεις, αδιαφάνεια και αναξιοκρατία στις προσλήψεις, έλλειψη κουλτούρας αξιολόγησης, έλλειψη κατάρτισης και αναβάθμισης δεξιοτήτων του προσωπικού.

Η έλλειψη επίσης ενός καθολικού προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου βιοτικού επιπέδου καθιστά τις όποιες κοινωνικές υπηρεσίες επιπρόσθετες γραφειοκρατικές μονάδες, «παγιδευμένες» στις ανάγκες της τοπικής πολιτικής ηγεσίας. Τοποθέτηση ανέργων σε προγράμματα κατάρτισης, προώθηση αιτημάτων για επιδόματα, διευκόλυνση για αιτήματα προς Υπουργεία και κεντρικούς προνοιακούς φορείς αποτελούν «προνόμια» που μπορούν να προσφέρουν πολλές κοινωνικές υπηρεσίες.

Η πρόσβαση σε αυτά τα «προνόμια» επιφυλάσσεται για τους «εκλεκτούς» εξυπηρετούμενους των κοινωνικών υπηρεσιών, καταστρατηγώντας κάθε έννοια δεοντολογίας (Αρχές Δεοντολογίας των Κοινωνικών Λειτουργών, άρθρο Δ2: «ο κοινωνικός λειτουργός υποχρεούται να αντιστέκεται σε επιρροές και πιέσεις που παρεμβάλλονται στην άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας και αμερόληπτης κρίσης, ώστε να εκπληρώνει τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις με συνέπεια, εντιμότητα και αντικειμενικότητα» και άρθρο Θ1: «ο κοινωνικός λειτουργός υποχρεούται να σέβεται την ιδιωτική ζωή των εξυπηρετούμενων και τον εμπιστευτικό χαρακτήρα όλων των πληροφοριών που περιέχονται σε γνώση του στα πλαίσια άσκησης του επαγγέλματός του», βλ. www.skle.gr και άρθρο 6, ΠΔ 23/1992, ΦΕΚ 6Α, 30.1.1992).

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών όλων των Δήμων αποτελεί άμεση προτεραιότητα. Ταυτόχρονα, απαιτείται η αναβάθμιση γνώσεων και δεξιοτήτων των κοινωνικών στελεχών, η διαφανής και

αξιοκρατική πρόσληψή τους, καθώς και η αξιολόγηση του έργου τους. Ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας και τα τοπικά παραρτήματά του θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν προς αυτή την κατεύθυνση, καταδεικνύοντας τα ασυμβίβαστα της «πελατειακής» λογικής των Δήμων με τις αρχές των κοινωνικών υπηρεσιών. Η προώθηση και εμπέδωση της δεοντολογίας των κοινωνικών λειτουργών στην καθημερινή επαγγελματική πρακτική των κοινωνικών υπηρεσιών αποτελεί μείζον προαπαιτούμενο τόσο για την αποτελεσματική δράση των κοινωνικών προγραμμάτων όσο και για την οικοδόμηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης.